

2017-194

Archeologienota Veurne Zuidstraat 43-45 aanpassing

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

8-7-2021

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en betreft een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Veurne Zuidstraat 43-45. De site is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de stad Veurne, de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem beslaat meer dan 100m² en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft bedraagt meer dan 300m². Bijgevolg dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Deze archeologienota is een herwerking van de reeds bekrachtigde/in akte genomen archeologienota <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/5440>. Omdat de bouwplannen uit die archeologienota niet langer overeenkwamen met de geplande werken, wordt een nieuwe archeologienota opgesteld met daarin de juiste versie van de bouwplannen. De projectcode van de oorspronkelijke archeologienota is behouden voor deze aanpassing

Het projectgebied bevindt zich in de West-Vlaamse stad Veurne, ten zuiden van de stadskern. Het plangebied is gelegen op de hoek van de Zuidstraat en de Peter Benoitlaan. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 425m². In 2017 bestond de site uit de gebouwen en percelen gelegen aan de Zuidstraat nrs. 43 (beschermd monument) en 45 en aan de Peter Benoitlaan nr. 1. Tussen woningen Zuidstraat 45 en Peter Benoitlaan 1 is een binnenkoer aanwezig, die van de straat wordt afgeschermd door een muur. Het noordelijke, centrale deel van het plangebied is een groenzone die bij de Zuidstraat 43 hoort. De rest van de percelen is bebouwd. Onder elke woning is een kleine kelder aanwezig. Op heden (juli 2021) is de woning Peter Benoitlaan 1 reeds gesloopt.

Het ontstaan van de stad Veurne gaat minstens terug tot de 9de eeuw. Het plangebied was gelegen in de Sint-Denijsparochie, een stadswijk die zich vermoedelijk vanaf de 12de eeuw ontwikkelde ten zuiden van de Colme die centraal door de stad loopt. Deze ontwikkeling vond vooral plaats langsheen de Zuidstraat, de zuidelijke uitvalsweg van de stad, en waar ook het plangebied is gelegen. Net ten zuiden van het terrein lag de Zuidpoort, een onderdeel van de middeleeuwse stadsversterking. De Peter Benoitlaan gaat terug op deze middeleeuwse stadsversterking, hier bevond zich de stadsgracht, stadsmuur of *intra muros* onbebouwde ruimte, of een combinatie van deze. Deze stadsomwalling en de Zuidpoort verloor zijn belang toen begin 17de eeuw de Vaubanvesting meer zuidwaarts werd aangelegd. Op de historische kaarten vanaf midden 16de eeuw wordt het plangebied steeds als bebouwd aangegeven: woning(en) langsheen de Zuidstraat met een achterliggende tuinzone, en vanaf de 18de eeuw ook bebouwing langsheen de Peter Benoitlaan. Het huidige pand Veurnestraat is een beschermd monument en gaat terug tot de eerste helft van de 18de eeuw. Hoe de site er uitzag voor 1550 is niet gekend.

Een deel van de Zuidpoort, ten zuiden van het plangebied, werd reeds archeologisch onderzocht. Net ten westen van het terrein werden in 2005 de resten van het Cellenbroedersklooster opgegraven, maar belangrijk voor het huidige plangebied was dat er hierbij, buiten de kloostermuren, goedbewaarde restanten van laatmiddeleeuwse en latere bewoning werden opgegraven, in de zone tussen het klooster en het plangebied. Ook werden enkele sporen met een 13de-eeuwse datering aangetroffen.

Uit deze zaken kan besloten worden dat het terrein een hoog archeologisch potentieel heeft. De eeuwenlange bewoning zal voor een complexe stratigrafie gezorgd hebben. Op het terrein kunnen zowel middeleeuwse sporen verwacht worden daterend van de periode dat deze zone nog niet in de stad was opgenomen, als sporen die verwijzen naar de eerste bewoning uit mogelijk de 12de-13de eeuw, als latere (stenen) bebouwing en allerhande grondsporen die op een achtererf in stadscontext kunnen verwacht worden (afvalkuilen, beerputten, waterputten,...). Daarnaast zijn elementen die verwijzen naar de stadsomwalling (Zuidpoort, stadsmuur met onbebouwde zone *intra muros*, stadsgracht) zeker niet uit te sluiten.

Op de Peter Benoitlaan 1 en Zuidstraat 45 wordt een meergezinswoning met een handelspand gebouwd, die op het gelijkvloers voorzien wordt van een uitgebreid terras bij het handelspand. In tegenstelling tot het initiële project van 2017, is er maar sprake van 3 bouwlagen in plaats van 4 en wordt er geen kelder voorzien onder het nieuwe gebouw. De woning van Zuidstraat 43 wordt verbouwd en gerenoveerd daar dit een beschermd erfgoed is.

De huidige woning Zuidstraat 45 wordt gesloopt. Speciaal aan deze sloop is dat de kruipkelder van de beschermde woning Zuidstraat 43 voor een klein deel (ca. 6m²) doorloopt onder de te slopen woning. Het plan van aanpak zou zijn om de kelder op de grens dicht te metsen en te onderschoeien waarbij het deel onder Zuidstraat 45 mee gesloopt zou worden. De overige bodemingrepen bij dit project zullen beperkt blijven en betreffen:

- het aanleggen van een terras & toegangszone (ca. 30cm bodemingreep – 138,45m²)
- een plaat voor de berging (ca. 30cm – 33,54m²)
- een funderingsplaat voor de meergezinswoning met handelspand (ca. 40cm – 189,92m²).

Bij de beschermde woning blijft de bestaande vloerplaat behouden.

Op basis van de bureaustudie kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Wel kent het plangebied een hoge archeologische verwachting, vooral wat betreft (post)middeleeuwse archeologische sites met complexe stratigrafie. Het is reeds meermaals gebleken dat in stedelijke contexten de oude archeologische niveaus soms vlak onder het huidige maaiveld liggen (eigen ervaringen bij onderzoek in bvb. Ieper, Brugge, Aalst, Antwerpen, Lier, Leuven). Hoewel de geplande werken eerder beperkt zijn in diepte, bestaat dus de kans dat hierbij archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject na de sloop van het gebouw aan de Zuidstraat 45. Verder vooronderzoek kan nuttige kenniswinst opleveren voor de historische ontwikkeling van de stad.

Gezien de aard van de site en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefputten noodzakelijk. Deze onderzoeksmethode is de beste manier om stedelijke sites met complexe stratigrafie te onderzoeken. Het inplantingsplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder voorgesteld.

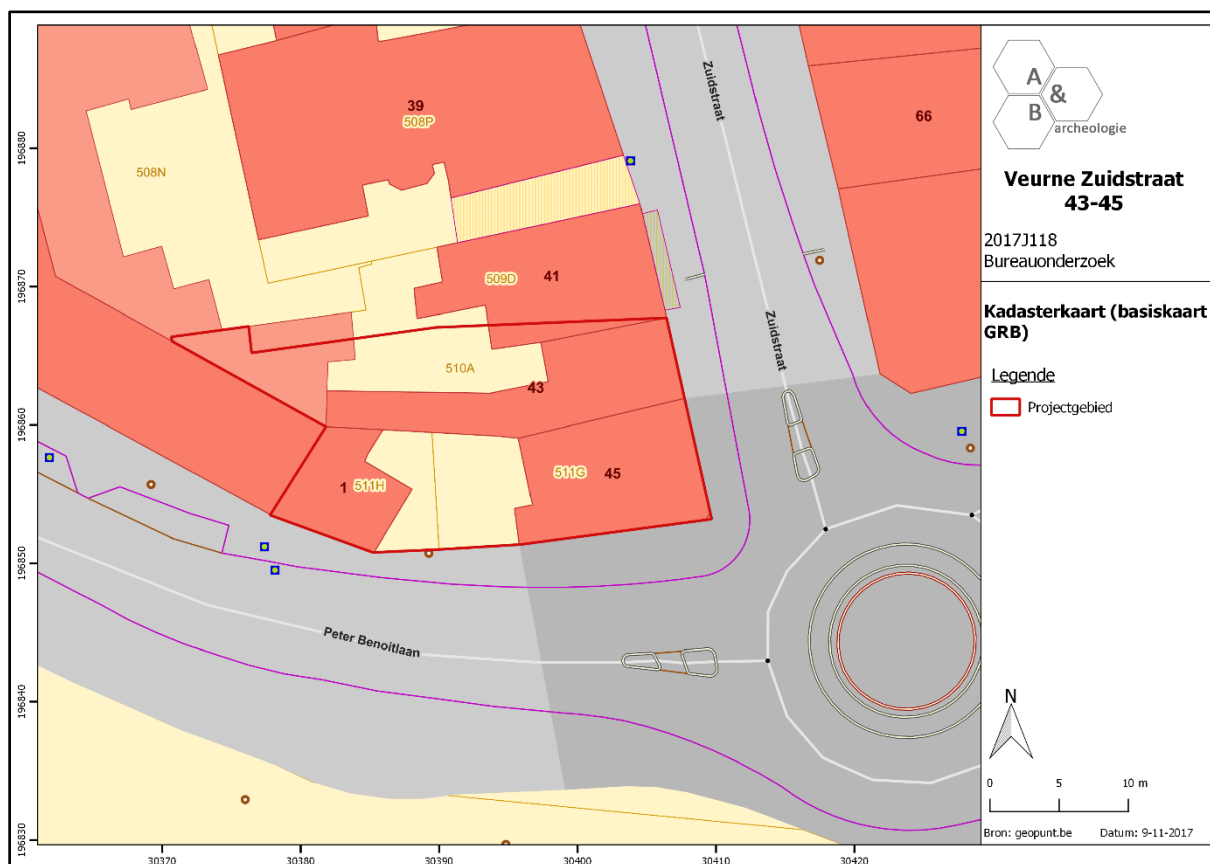
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Veurne Zuidstraat 43-45

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 30371 en Y: 196581; X: 30410 en Y: 196868

Kadastergegevens: Veurne, afdeling 1, sectie A, percelen 510A, 511G, 511H

Het totale plangebied is 425m² groot en komt volledig in aanmerking voor vooronderzoek, met die kanttekening dat er in de woning Veurnestraat 43 geen werken onder de huidige bodemplaat gebeuren en hier dus geen verder vooronderzoek kan/moet gebeuren.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap? Hoe is de bodemopbouw?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Zijn er sporen terug te vinden die te linken zijn aan de Zuidpoort of andere elementen van de middeleeuwse stadsversterking?
- Zijn de aangetroffen sporen te koppelen aan de sporen aangetroffen bij de opgraving van het Cellenbroedersklooster?
- Weerspiegelen de aangetroffen archeologische sporen en lagen de verwachte stadsontwikkeling in de Sint-Denijsparochie, met een eerste bewoning die teruggaat tot de 12de-13de eeuw?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Indien een site aanwezig is, welke aanbevelingen kunnen gedaan worden voor verdere omgang met het archeologisch erfgoed? Is behoud *in situ* mogelijk? Indien niet, aan welke modaliteiten dient een verdere opgraving te voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten de meest aangewezen methode is om deze site met complexe verticale stratigrafie te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Dit proefputtenonderzoek kan pas van start gaan na afbraak van de woning Veurnestraat 45.

Om beschadiging van eventueel aanwezige archeologische sporen te voorkomen, is het van belang dat de sloop van de woning Veurnestraat 45 beperkt blijft tot het maaiveldniveau; de huidige vloeren en verhardingen worden opgebroken onder archeologische begeleiding. Op die manier wordt vermeden dat archeologische sporen, die zich mogelijk vlak onder het huidige maaiveld bevinden, ongedocumenteerd worden weggegraven.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van 4 proefputten in het onderzoeksgebied.

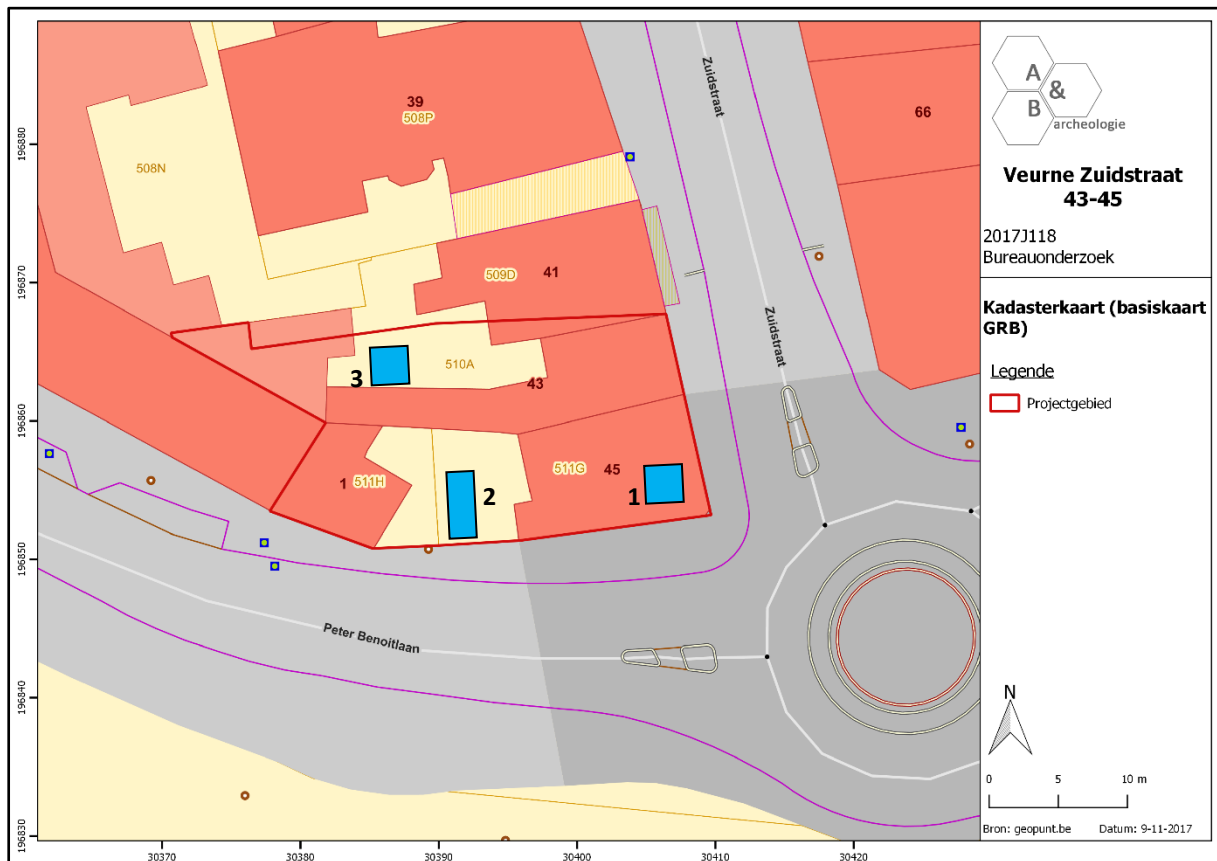
- Werkput 1: 3 x 3m, op de hoek van de Veurnestraat en de Peter Benoitlaan, mogelijk sporen van vroegere bebouwing of van de Zuidpoort te verwachten;
- Werkput 2: 2 x 5m, dwars op de Peter Benoitlaan centraal tussen Zuidstraat 45 en Peter Benoitlaan 1, mogelijk sporen van bebouwing of van opbouw stadsversterking te verwachten;
- Werkput 3: 3 x 3m, in de open ruimte achter woning Veurnestraat 43, mogelijk sporen van oudere bebouwing te verwachten.

De proefputten worden aangelegd tot op een maximale diepte van 70cm onder het huidige maaiveld: dit is de geplande verstoringsdiepte (30 à 40cm) vermeerderd met een archeologische buffer van 30cm. Door deze eerder beperkte diepte zal de moederbodem waarschijnlijk niet bereikt worden, waardoor de kans groot is dat niet alle onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

Voor de uitvoering van het onderzoek wordt verwezen naar hoofdstuk 8.6.1. *Proefsleuven en proefputten generiek* en 8.6.3. *Proefsleuven en proefputten op sites met complexe stratigrafie* van de Code van Goede Praktijk versie 4.0. Het onderzoek van elke proefput wordt aanzien als een opgraving. Voor de uitgraving tot op het eerste vlak en de afgraving van homogene puin- of ophogingslagen wordt gebruik gemaakt van een graafmachine met een niet-getande graafbak. De verdieping naar een volgend vlak gebeurt pas als het bovenliggende vlak geregistreerd en onderzocht werd. Bij de verdieping naar de volgende vlakken wordt zoveel mogelijk getracht om muur- en vloerresten ouder dan de 19de eeuw te behouden. Op die manier kunnen ze bij een eventueel verder onderzoek in een groter geheel geplaatst worden.

De putten worden na het onderzoek terug gedicht. Eventuele sporen worden afgedekt met geotextiel, waarboven een pakket aanvulzand wordt gelegd, zodat bij latere uitgravingen duidelijk wordt dat men het archeologische niveau nadert.

Er wordt in totaal 28m² onderzocht, ofwel 6,6% van de totale oppervlakte van het plangebied. Gezien de spreiding van de proefputten wordt dit als voldoende ervaren om een correcte inschatting te kunnen maken van het archeologisch potentieel van het plangebied.

Figuur 2 Indicatif proefputtenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met complexe stratigrafie in stadskern.
- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met prospectieonderzoek.
- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met kennis van (post)middeleeuws aardewerk.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.